

7. Ortynskiy V. Pedagogika vyshchoi shkoly : navch. posib. dlia studentiv vyshch. navch. zakl. / V. L. Ortynskiy. – Kyiv : Tsentr uchb. lit., 2009. – 472 s.
8. Podoliak L. H. Psykholohiia vyshchoi shkoly : navch. posib. dlia mahistrantiv i aspirantiv / L. H. Podoliak, V. I. Yurchenko. – Kyiv : Fil-studiia, 2006. – 320 s.
9. Chemerys I. Novi vymohy do spetsialista: poniattia kompetentnosti y kompetentsii / I. M. Chemerys // Vyshcha osvita Ukrainy. – 2006. – №2. – S. 84–87.

Gripich S.N. DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL MOTIVATION OF STUDENTS OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SKILLS IN TEACHING IN UNIVERSITIES

It is noted that the trend of improving the quality of the educational process in the higher school of modern Ukraine envisages increasing interest of students to subjects. This thesis is a key and relevant experts in the research, which in turn allows you to update and develop professional motivation of future specialists in psychological and pedagogical education. The article deals with such effective lines of development of professional motivation of students of psychological and pedagogical skills as using creative classroom teaching and research tasks, organization of independent work jointly distributed activities and more. The supposition that essential in the development of professional motivation of students of psychological and pedagogical specialties has learning activities that encourage students to study and governed by a set of motivational components. Namely, the need for new knowledge and skills; duties and responsibilities to society; desire for competence and skill; the need for self-improvement and self-realization. Analyzed the real situation concerning the development of professional motivation of young students an example of higher education. Based on the recommendations of teaching experience for university teachers to develop and improve the professional motivation of students' psychological and educational fields. The practical significance of the results is that in the future they can be used in the process of understanding the role and place of qualitatively trained psycho-pedagogical direction, particularly in teaching and educational, social and cultural, social and scientific processes in Ukraine and abroad, especially now - during the European integration and globalization. This, in turn, must affect the formation of the Ukrainian youth, including graduates Rivne State Humanitarian University, the new European values and spiritual landmarks.

Key words: education, motivation, student, major, university lecturer, psychological and pedagogical education, educational program, the criteria of knowledge and skills.

УДК 159.922.7:615.851

І.М. ГРИЦЮК

АРТ-ТЕРАПІЯ В РОБОТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ ЕМОЦІЙНІ ПОРУШЕННЯ

Стаття присвячена аналізу негативних емоцій та пов'язаних з ними емоційних процесів у дітей різного віку та особливостям їх надмірного прояву чи невмінню ці емоції контролювати. Емоційний компонент є важливою складовою Я-концепції особистості, адже він впливає на характер перебігу процесів регуляції й виконання діяльності, ставлення до оточуючих, успіх у навчанні та творчості. Емоційне збудження викликає надмірну напругу, дезорганізовує дитину, викликає труднощі у взаємодії з дорослими та однолітками. Емоційні стани є важливим показником цілісного розвитку особистості і однією з головних складових в досягненні нею успіху, так як усвідомлюючи і регулюючи емоції, врівноважується і когнітивна, і поведінкова сфери особистості. Арт-терапевтичні техніки екологічно, не травматично, успішно впливають на емоції та почуття дитини. Вони є джерелом позитиву, безоціночного прийняття себе, дають відчуття досягнення мети, спонукаючи до позитивного мислення та бажання пізнати себе для досягнення максимального успіху в житті та самоактуалізації.

Ключові слова: емоційний процес, емоційне збудження, ступінь контролю емоцій, арт-терапія, ізотерапія, ігрова терапія, особистісні властивості дитини, емоційна риса.

Статья посвящена анализу негативных эмоций и связанных с ними эмоциональных процессов у детей разного возраста и особенностям их чрезмерного проявления или неумению эти эмоции контролировать. Эмоциональный компонент является важной составляющей Я-концепции личности, ведь он влияет на характер протекания процессов регуляции и выполнения деятельности, отношение к окружающим, успех в учебе и творчестве. Эмоциональное возбуждение вызывает чрезмерное напряжение, дезорганизует ребенка, вызывает трудности во взаимодействии с взрослыми и сверстниками. Эмоциональные состояния являются важным показателем целостного развития личности и одной из главных составляющих в достижении им успеха, так как осознавая и регулируя эмоции, уравновешивается и когнитивная и поведенческая сферы личности. Арт-терапевтические техники экологично, не травматично, успешно влияют на эмоции и чувства ребенка. Они являются источником позитива, безоценочного принятия себя, дают ощущение достижения цели, побуждая к позитивному мышлению и желание познать себя для достижения максимального успеха в жизни и самоактуализации.

Ключевые слова: эмоциональный процесс, эмоциональное возбуждение, степень контроля эмоций, арт-терапия, изотерапия, игровая терапия, личностные свойства ребенка, эмоциональная черта.

Постановка проблеми. Стан особистості в цілому й окремі її сфери залежать від міжособистісного, соціального й емоційного статусу, а також від домінуючих у даний час інтересів, симпатій, емоційних прихильностей і залежностей. Разом з тим, серед емоційних станів багато є таких, у яких важко встановити ступінь домінування одного компонента й це утруднює їх віднесення до певної групи. Даний факт ілюструє те, що типологія психічних станів не обіймає всієї феноменології, хоча вона є однією з найбільш глибоких та продуманих. Ситуації в сім'ях, коли дорослі не завжди можуть чи хочуть контролювати свої негативні емоції та стани; труднощі економічної ситуації, соціальної безпеки привело нас до думки, що важливо виокремити методи, які можуть подолати емоційну напругу у дітей. Дадуть «правильний» вихід негативним переживанням, страхам, невпевненості, сорому тощо. І, що найважливіше, дасть змогу розвивати такі емоційні риси особистості, що стануть запорукою успішності в особистому та професійному житті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз психологічних досліджень Ф.Е. Василюка, В. Вундта, Л.С. Виготського, Б.І. Додонова, У. Джеймса, К. Ізарда, Г. С. Костюка, Р. Ліппера, Я. Рейковського, К. Роджерса, С. Л. Рубінштейна, П. В. Симонова, С. Якобсона та інших дає підставу для визначення психологічних основ розвитку емоційної сфери особистості. Класичні дослідження К. Бюлера і В. Штерна з'ясували специфічну динаміку емоційної сфери в ранньому віці. Важливими є дослідження емоційної сфери дослідження французького психолога А. Валлона. Я. Неверович, характеризуючи емоційні стани дитини, відмічає, що вони можуть бути занадто різними по силі, подовженості, стійкості, глибині протікання, послідовності, усвідомленості. Не менш важливим науково-практичним завданням є вивчення особливостей деструктивних проявів емоцій. Ми у своїх наукових доробках часто звертаємось до даної тематики, вивчаючи психофізіологічні передумови виникнення емоцій, способи та засоби психологічної корекції негативних емоційних проявів.

Формулювання цілей статті. Метою даної публікації є теоретико-методологічне обґрунтування значимості емоційної сфери дитини. Та практичне обґрунтування методів арт-терапії під час корекційної діяльності в роботі з дітьми різного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Емоція як процес – це діяльність з оцінювання інформації про зовнішній та внутрішній світ, яка потрапляє до мозку. Емоція оцінює дійсність і доводить свою оцінку до відома організму мовою переживань. Емоції погано піддаються вольовому регулюванню, їх важко викликати за своїм бажанням [1].

Емоції відіграють важливу роль в житті дитини. З одного боку, вони допомагають дитині пристосуватись до тієї чи іншої ситуації, зокрема, страх, який відчуває дитина побачивши велику собаку, змушує її до певних дій для того, щоб уникнути небезпеки. Та з іншого боку, сильний страх супроводжує невпевненість і погані передчуття. Коли дитина засмучена або гнівається, це значить, що в неї не все гаразд. Сором мотивує бажання сховатись, перешкоджає розвитку. Коли дитина радіє, вона виглядає щасливою, це значить, що вона відчуває себе гармонійно, її приймають, її люблять та цінують. Здатність та навички правильно розрізняти емоційні стани іншої людини, формуються саме у ранньому дитинстві, і є важливим фактором у формуванні стосунків з людьми. Ці здібності, закріплюючись в період дитинства, приводять у подальшому до адекватного сприймання інших людей. Емоції у дитини висловлюються більш бурхливо та безпосередньо у порівнянні з дорослими. Причинами виникнення тих чи інших емоційних проявів дитини є її взаємини з дорослими та дітьми. Емоційний досвід родини має переважне значення [7]. Разом з тим, серед емоційних станів багато є таких, у яких важко встановити ступінь домінування одного компонента й це утруднює їх віднесення до певної групи. Даний факт ілюструє те, що типологія психічних станів не охоплює всієї феноменології, хоча вона є однією з найбільш глибоких та продуманих. О.О. Прохоров у своїй типології психічних станів орієнтувався на категорії особистості в юнацькому віці, фіксуючи увагу, зокрема, на:

- спрямованості особистості та системі її відношень, що лежить в основі характеру;
- природно-біологічних якостей особистості, що лежать в основі психофізіологічних станів;
- діяльності та спілкуванні.

Всі психічні стани у кожній типологічній групі поділяються за знаком на такі, що сприяють, і такі, що перешкоджають діяльності [2].

Емоційний стан багато в чому обумовлено прийняттям себе і навколишніх, задоволеністю або незадоволеністю всім ходом життя, погодженістю сприйманого і бажаного «Я». Л. В. Куліков виділив наступні детермінанти станів:

- потреби, бажання і прагнення людини (усвідомлені та неусвідомлені);
- його можливості (прояв здібностей і схованих потенціалів);
- умови середовища (об'єктивний вплив, суб'єктивне сприйняття, розуміння поточної ситуації).

Емоційні стани викликаються зовнішніми і внутрішніми факторами. Негативні емоційні стани пов'язані з незадоволенням потреб, спонукаючи організм до подолання перешкод [5]. Характер мотивів і інтенсивність мотивацій – істотна детермінанта будь-якого психічного стану. Гострота потреб, сила мотивації визначає інтенсивність емоційних процесів, гостроту реакції на ситуації, на розвиток подій. Процеси свідомості і самосвідомості, самовідчуття і самопізнання в психічно здоровій людини не перериваються.

Розвиток емоційної сфери дітей не є лінійним процесом. Її рівень і зміст пов'язані з індивідуально-особистісними властивостями людини, включаючи її самосвідомість. Емоційне ставлення до навколишнього світу, соціальні властивості виробляються протягом життя особистості. На кожному віковому етапі життя дитина оволодіває специфічними рисами, набуває певного досвіду, засвоює моральні норми. Кожний з етапів,

особливо юнацькій вік, є сенситивним, тобто найбільш чутливим, сприятливим не тільки для розвитку самовизначення, а і для розвитку певних якостей особистості. Емоційне насичення організму є його важливою вродженою потребою, яка також розвивається протягом життя. Ця потреба може задовольнятися не тільки позитивними, але й негативними емоціями. Негативна емоція – це сигнал тривоги, сигнал організму про те, що певна ситуація є для нього згубною. Позитивна емоція – сигнал повернутого благополуччя. Позитивному сигналу немає потреби лунати довго, тому емоційна адаптація до позитивного настає швидко. Сигнал тривоги повинен подаватися увесь час, поки небезпеку не усунуто. Життя сучасної людини неможливе без негативних емоцій, тому відгороджувати дитину від них неможливо та й немає потреби [1].

Під впливом емоцій змін зазнає пізнавальна сфера, комунікативна, поведінкова тощо. Але потрібно розуміти, що емоції не розвиваються самі по собі. Вони змінюються в залежності від того, як дитина ставиться до оточуючого світу (позитивно/негативно), які у неї взаємини із значимими дорослими, однолітками, які цінності вона сповідує (залежить від соціуму та власне сім'ї). Поведінку особистості можна зрозуміти тільки в термінах суб'єктивних переживань, де кожен спроможний визначити свою долю, суттєво є цілеспрямованим, заслуговує довіри, йде шляхом самовдосконалення, і в такий спосіб виявляє та формує свою індивідуальність. Єдиною реальністю в контексті сприймання людиною довкілля є суб'єктивна реальність, тобто її особистий світ переживань, основу якого становить Я-концепція – найважливіший персонологічний конструкт. Поведінка людей переважно відповідає їхній Я-концепції; загроза виникає тоді, коли особистість відчуває невідповідність між Я-схемою та загальним організмичним переживанням, тоді вона прагне захистити цілісність свого «Я» шляхом спотворення, або заперечення сприймання. Разюча невідповідність між Я-концепцією і буденним переживанням спричинює особистісні розлади. Водночас взірцем психічного здоров'я є люди, які відкриті переживанням, повністю довіряють їм і вільно рухаються в напрямку актуалізації себе як повноцінної функціональної особистості. І особистість (а дитина - це теж особистість) формує свою життєву концепцію через емоційне переживання досвіду. Тому неможливо, та й не потрібно відгороджувати дитину від негативних переживань. Основне завдання практичного психолога, навчити дитину правильно ці емоції проявляти, спрямовувати у діяльність (це може бути заняття творчістю у будь-яких проявах).

Спектр проблем, які вирішуються за допомогою технік арт-терапії дуже великий, а саме: внутрішні та міжособистісні конфлікти, кризові стани, травми, екзистенціальні та вікові кризи, втрати, післястресові ситуації, невротичні розлади та багато інших станів та захворювань. Видами арт-терапії є: бібліо-, казко-, маско-, кольоро-, фото-, відео-, музикотерапія, ігротерапія, анімаційна терапія, орігамі, робота з глиною, терапія з піском. Мистецтво має значний вплив на наше життя. Для дошкільнят розроблена спеціальна арт-терапія, яка визначається не тільки як творчий розвиток дитини, а також як розвиток дитини в цілому. Такий вид лікування дуже сильно впливає на внутрішні сили дитини, допомагає розвинути спонтанність, поліпшити увагу, пам'ять. Як будь-яке творче заняття, арт-терапія для дітей, зрозуміло, вдосконалює мислення. Але головна її функція – це здатність заспокоїти, допомогти розслабитися і виплеснути негативні емоції, думки, почуття. Важливо пам'ятати, що максимально приділяючи уваги даному радикальному лікуванню, не варто ставити за мету зробити з дитини Пікассо або іншого шедеврального творця, основне тут – максимально реалізувати творчі вміння малюка. Розвиваючи ігри для дітей – це прямиий зв'язок між моторикою та розумовим розвитком дитини. Вчені (А. В. Антаков-Фомін, М. І. Кольцов, Е. І. Ісенін) довели, що розвиток дрібної пальцевої моторики дитини впливає на становлення та удосконалення мовної функції, сприяє покращенню кмітливості [4].

Арт-терапія для дітей дуже давно визнана в інших країнах. Це особлива форма психотерапії, яка бере основу в мистецтві та творчості. Це може бути не обов'язково лікування, а лише допоміжний метод усунення стресів та різних психологічних розладів у дітей. Основна увага при проведенні корекційної арт-терапії приділяється ставленню дитини до своєї діяльності, своїх малюнків, гри на музичних інструментах тощо. Головне завдання фахівця-психолога спрямоване на розвиток мотивації дитини до діяльності, відбір прийомів арт-терапії для кращого формування мотиваційної сфери у дітей. Арт-терапію, як методику корекції, доцільно використовувати в комплексі функціонально-системної медико-соціальної реабілітації дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Застосування арт-терапії підвищує пізнавальну активність дітей, сприяє сенсорному та руховому розвитку, концентрує увагу. Крім того, арт-терапія дозволяє здійснювати більш ефективний вплив на формування емоційної сфери, спонукає до подальшого розвитку компенсаторних властивостей збережених функціональних систем. Психологічна корекція за допомогою арт-терапії у дітей з обмеженими можливостями здоров'я (клініко-синдромологічними формами органічного ураження нервової системи) має свої особливості і визначає доцільність врахування загальних та індивідуальних напрямів і умов роботи, а саме: віку дитини, ступеня зрілості всіх функціональних систем, індивідуальних властивостей її особистості [6].

Загальні напрями та умови проведення арт-терапії схожі на інші методики корекції, які використовуються в реабілітації дітей з органічним ураженням при її застосуванні психолог зобов'язаний:

- усвідомлювати і пам'ятати про труднощі дитини в реалізації можливостей своїх функціональних систем;
- встановити напрями і завдання корекційної роботи з арт-терапії;
- підібрати ті види арт-терапії, які конкретна дитина спроможна виконати і отримати результат;
- дати можливість дитині самостійно вибрати завдання;
- встановити з клієнтом доброзичливий двосторонній контакт;
- регламентувати роботу дитини, що дає змогу підвищити зосередження уваги.

Такі правила проведення корекції і арт-терапії стимулюють пізнавальну активність дитини, організують її поведінку, підвищують самооцінку [8]. Як ми, уже зазначали, емоції й почуття погано піддаються вольовій регуляції. Та саме використання ізотерапії, ігрової терапії в роботі з дітьми дають змогу не оцінювати (тому що оцінювання спричиняє негативізм, агресію, неприйняття), а беззаперечно приймати усі творчі прояви дитини. Використовуючи техніки арт-терапії дитина переживає ті почуття, які насправді її хвилюють (це горе, ворожість, тривожність провини або ж любов, радість, задоволення тощо). Ми не обмежуємо художні прояви її негативних чи позитивних переживань.

Настановчий етап у розвитку емоційної сфери дитини можна об'єднати з діагностичним. У нашому дослідженні було проведено у Жидичинській загальноосвітній школі I-III ступення Ківерцівського району, Волинської області. У експерименті прийняли участь учні 10-11-х класів у кількості 34 старшокласників. З них 18 хлопчиків і 16 дівчаток, середній вік яких склав 16-17 років. Опрацювавши методику Лірі, ми отримали наступні результати. Очевидно, що найбільш розповсюдженими є показник дружелюбність, як з високими, так і з низьким значенням. При низькому рівні можна говорити про емоційну нестійкість, високий рівень тривожності і низький рівень агресивності, підвищений відгук на вплив середовища, залежність самооцінки від думки значимих інших, прагнення до причетності груповим віянням, співробітництву, також потреба у виливі дружелюбності на навколишніх, пошуки визнання в очах найбільш авторитетних особистостей групи. Прагнуть знайти спільність з іншими, сприйнятливі до емоційного настрою групи.

Показники за першим октантом мають середнє значення, це можна пояснити тим, що діти потребують до себе уваги, добре відносяться до інших, впевнені в собі. Показники другої октанти – егоїстичної – мають низькі показники, це пояснюється тим, що діти все ж таки проявляють егоїстичні тенденції. Агресивність отримала середнє значення і пояснюється відкритістю старшокласників, роздратованістю, дуже різкі оцінки інших. Підозрілість отримала низький рівень, старшокласники дуже критичні по відношенню до оточуючих, замкнуті, негативно проявляють свої переживання. Октанта підпорядкованості має теж середнє значення, багато старшокласники сором'язливі, емоційно можуть себе стримувати. Залежний тип характеризується теж як показник з середнім значенням, діти слухняні, думають що вони завжди праві, впевнені у собі, але часто не слухають оточуючих. Дружелюбний тип отримав високі показники, такі старшокласники орієнтовані на інших, емоційно-лабільні. Останній октант – альтруїзм – отримав високі показники, такі старшокласники відповідальні, але тривожні, активні, але скриті. Даній групі старшокласників був запропонований арт-терапевтичний тренінг. Було підібрано комплекс арт-терапевтичних технік, метою яких є організація емоційної сфери старшокласників, сприяти ефективній саморегуляції, сприяти оптимальним способам соціалізації. Результати роботи ми плануємо розкрити у наших подальших публікаціях.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Не існує поганих або хороших емоцій. Тому фахівцям важливо донести інформацію до дорослих, що не слід вчити дитину придушувати свої емоції, а навчити правильно проявляти свої почуття. Навчити дитину адекватним проявам гніву, агресії, невдоволення тощо. Не намагатись відгородити дитину від негативних переживань. Важливо навчити дітей емоційної саморегуляції. Найкраще це робити засобами арт-терапії. Дитинство – період інтенсивного становлення фізіологічних і психічних функцій. К. Д. Ушинський вважав, що дитина мислить формами, фарбами, звуками, відчуттями. І закликав дорослих опиратися саме на ці особливості дитячого мислення. Можна чітко стверджувати, що чим менша дитина, тим вона емоційніше сприймає оточуючий світ, тим вона вразливіша, тим більший «емоційний дискомфорт» вона відчуває, якщо її не приймають такою як вона є. Але все це який, як правило, зникає під впливом позитивних емоцій, джерелом яких може і повинна бути арт-терапія.

Список використаних джерел

1. Проблеми розвитку та корекція емоційної сфери молодшого школяра / упоряд. О. А. Атемасова. – Харків : Ранок, 2010. – 176 с.
2. Психология состояний : хрестоматия / сост.: Т. Н. Васильева, Г. Ш. Габдреева, А. О. Прохоров ; под ред. А. О. Прохорова. – М. : ПЕР СЗ ; СПб. : Речь, 2004. – 608 с.
3. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – 2-ге вид. – Київ, 2009. – 360 с.
4. Терлецька А. Г. Психологія здоров'я: арт-терапевтичні технології : навч. посіб. / А. Г. Терлецька. – Київ : Слово, 2016. – 128 с.
5. Шеремет М. К. Діагностика здатності до творчого самовираження дошкільників із порушенням мовлення : навч.-метод. посіб. / М. К. Шеремет, М. В. Лепетченко. – Київ : Слово, 2014. – 128 с.
6. Яковлева Е. Л. Психология развития творческого потенциала личности / Е. Л. Яковлева – М. : СМАРТ, 1997. – 179 с.
7. Яськова А. О. Технології формування творчої особистості : [матеріали з досвіду використання] / А. О. Яськова. – Полонне, 2013. – 25с.
8. <http://www.dcp.org.ua/parents/reabil/art.html>

References

1. Problemy rozvytku ta korekcija emocijnoi' sfery molodshogo shkoljara / uporjad. O. A. Atemasova. – Harkiv : Ranok, 2010. – 176 s.

2. Psihologija sostojanij : hrestomatija / sost.: T. N. Vasil'eva, G. Sh. Gabdreeva, A. O. Prohorov ; pod red. A. O. Prohorova. – M. : PER SZ ; SPb. : Rech', 2004. – 608 s.
3. Savchyn M. V. Vikova psihologija : navch. posib. / M. V. Savchyn, L. P. Vasylenko. – 2-ge vyd. – Kyi'v, 2009. – 360 s.
4. Terlec'ka A. G. Psihologija zdorov'ja: art-terapevtychni tehnologii' : navch. posib. / A. G. Terlec'ka. – Kyi'v : Slovo, 2016. – 128 s.
5. Sheremet M. K. Diagnostyka zdatnosti do tvorchogo samovyrazhennja doskil'nykiv iz porushennjam movlennja : navch.-metod. posib. / M. K. Sheremet, M. V. Lepetchenko. – Kyi'v : Slovo, 2014. – 128 s.
6. Jakovleva E. L. Psihologija razvitija tvorcheskogo potenciala lichnosti / E. L. Jakovleva – M. : SMART, 1997. – 179 s.
7. Jas'kova A .O. Tehnologii' formuvannja tvorchoi' osobystosti : [materialy z dosvidu vykorystannja] / A. O. Jas'kova. – Polonne, 2013. – 25s.
8. <http://www.dcp.org.ua/parents/reabil/art.html>

Hrytsiuk I.M. ART THERAPY IN THE WORK OF APPLIED PSYCHOLOGIST WITH THE CHILDREN WHO HAVE EMOTIONAL DISORDERS

The article is dedicated to the analysis of the negative emotions and related emotional processes among the children of different age; and the peculiarities of their extreme display or inability to control these emotions. An emotional component is an important part of the self-concept of the individual because it affects the course of the processes of regulation and activity performance, an attitude towards others, a success in learning and art. The emotional arousal causes an extreme stress, disorganizes the child, causes difficulties in the interaction with adults and peers. The emotional states are important indicators of overall personality development and they are one of the most essential elements of success, as a cognitive and behavioral sphere of personality are balanced because of emotional self-awareness and self-regulation. Art-therapy techniques influence successfully child's emotions and feelings. They are a source of positive, non-judgmental self-acceptance, self-realization, encouraging to positive thinking and the desire to know yourself for maximum success in life and self-actualization.

The main attention of remedial art-therapy is given to the child's attitude to his/her activities, drawings, playing musical instruments and etc. The main task of psychology expert is aimed at developing child's work motivation, selection of art-therapy techniques for better formation of motivational sphere of children.

Key words: *emotional process, emotional arousal, the degree of self-control, art therapy, isotherapy, play therapy, personality of the child, emotional trait.*

УДК 159.923:[17.023.33:005.336.2]

О.О. ДЕМЧУК, В.В. ЛАЗАРЧУК

ЖИТТЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ПІДГРУНТЯ ВЛАСНОЇ ЖИТТЄВОЇ І ПРОФЕСІЙНОЇ УСПІШНОСТІ

У державній програмі модернізації освіти компетентнісний підхід оголошується одним з важливих концептуальних положень оновлення її змісту. При цьому в якості центрального виокремлюється поняття «життєвої компетентності» як таке, що має інтегративну природу та забезпечує ефективність функціонування особистості у соціумі. Освітня система сучасного суспільства покликана відповідати на потреби суспільства в різноманітних компетентностях високого рівня. Процеси формування життєвої компетентності особистості мають власні вікові, психологічні, структурні та динамічні закономірності, на висвітлення яких спрямоване означене дослідження.

Ключові слова: *життєва компетентність, професійна успішність, особистість, навчання, життєтворчість, особистісна зрілість, самореалізація.*

В государственной программе модернизации образования компетентностный подход объявляется одним из важных концептуальных положений обновления его содержания. При этом в качестве центрального выделяется понятие «жизненной компетентности» как имеющее интегративной природе и обеспечивает эффективность функционирования личности в социуме. Образовательная система современного общества призвана удовлетворять потребности общества в различных компетентностях высокого уровня. Процессы формирования жизненной компетентности личности имеют собственные возрастные, психологические, структурные и динамические закономерности, на освещение которых направлено обозначен исследование.

Ключевые слова: *жизненная компетентность, профессиональная успешность, личность, обучение, життєтворчество, личностная зрілість, самореалізація.*

Постановка проблеми. Особливості реалізації на практиці вершинних проявів особистості – відповідальності, свідомості, духовності та творчого потенціалу особистості визначаються і розробляються новим психологічним напрямом – психологією життя, що ґрунтується на парадигмі життєтворчості. За такого підходу особистість розглядається як суб'єкт життєтворчості, який творчо розробляє та здійснює свій